

RAPPORT

Veilederutdanning av mentorer for nyutdannede lærere - forslag til rammer for utdanningen

Studiet skal kvalifisere lærere til å utøve veiledningsoppgaver for nytilsatte nyutdannende lærere i barnehage, grunnskole og videregående opplæring.

Innledning

På bakgrunn av Oppdragsbrev 33-09: *Utdanning av veiledere for nyutdannede lærere – forvaltning av midler* har Utdanningsdirektoratet nedsatt en arbeidsgruppe som skal utvikle rammer for en veilederutdanning for mentorer. Innenfor disse rammene skal lærerutdanningsinstitusjonene utvikle en programplan for en lokal videreutdanning i veiledning for mentorer.

Etter-og videreutdanning av veiledere for nyutdannede lærere har siden 2003 vært en del av lærerutdanningenes oppdrag når det gjelder gjennomføring av veiledning av nyutdannede lærere. Det har imidlertid vært store forskjeller på organisering og innhold i utdanningene. Noen institusjoner har tilbudt etterutdanning/kurs for veiledere, mens andre har tilbudt videreutdanning med ulik varighet og omfang. Nå skal tilbudet samordnes og organiseres som et videreutdanningstilbud ut fra de rammer som anbefales i denne rapporten. Erfaringene fra de eksisterende ordningene har blitt tatt med i arbeidet med rammer for utdanningen.

Det tilbys per i dag veilederutdanning for mentorer i alle lærerutdanningsregioner. Nettverk for veiledning av nyutdannede lærere (nettverket) har etablert en arbeidsgruppe for å kartlegge og tilrettelegge mulighetene for delvis nettbaserte videreutdanningstilbud i regioner der det er nødvendig.

Det er, jf oppdragsbrev 51-09, nedsatt en arbeidsgruppe som vurderer betingelsene for at veiledning av nyutdannede lærere kommer på plass fra høsten 2010. Det har i arbeidsprosessene vært samarbeid mellom gruppene.

Begreper knyttet til veilederutdanning av mentorer

Det har vært drøftinger i arbeidsgruppen knyttet begrepene mentor og mentorutdanning. Begrepene har også vært drøftet sammen med arbeidsgruppe for veiledning av nyutdannede lærere uten at man har kommet til noen endelig konklusjon. Arbeidsgruppen har valgt å bruke begrepene *mentor og veilederutdanning av mentorer for nyutdannede lærere* (i stedet for mentorutdanning). For beskrivelse av drøftinger - se vedlegg 1.

Mentor

En mentor er en erfaren og kvalifisert kollega som bidrar i nyutdannede læreres profesjonelle utvikling og læring. Dette skjer i samhandling mellom mentor og den nyutdannede, systematisk over tid og gjennom ulike arbeidsmåter, *der veiledning er sentralt*. Mentoren trenger ikke nødvendigvis være fra samme arbeidsplass.

Veiledning

Veiledning er et relasjonelt begrep avhengig av saker, situasjoner og personer. Veiledning er: *en læreprosess som foregår mellom to eller flere personer for å skape*

*mening, ny forståelse og mulige handlingsalternativer i profesjonelle sammenhenger*¹. Veiledningen skal ta utgangspunkt i de nyutdannedes behov og i skole- og barnehageeierens satsningsområder. Form og innhold i veiledningene vil variere ut fra de nyutdannede lærernes behov.

Mandat for arbeidet

Arbeidsgruppas mandat var tredelt:

- Koordinere utviklingsarbeidet ved lærestedene
- Anspore til regional samordning
- Utvikle rammer for veilederutdanning av mentorer

Koordinere utviklingsarbeidet ved lærestedene

Som et ledd i å koordinere utviklingsarbeidet ble det i forbindelse med Utdanningsdirektoratets utlysning av midler til mentorutdanning, datert 09.10.09, presisert følgende: "I den forbindelse (søknad om midler til utdanning) forplikter søkeren som mottar støtte å sende inn *forslag til innhold, organisering og læringsmål for en fremtidig mentorutdanning* til den nasjonale arbeidsgruppen. Forslagene vil bli brukt i utarbeidelsen av rammene for mentorutdanning". Oppsummering av innsendte forslag - se vedlegg 2.

På nettverksmøte i Volda 19. og 20. januar var veilederutdanning av mentorer et viktig tema og nettverket kom med felles uttalelse til arbeidsgruppa. Uttalelse fra nettverket - se vedlegg 3.

Anspore til regional samordning

De 19 høgskolene og universitetene som tilbyr de nye grunnskolelærerutdanningene er delt inn i 6 regioner. Gjennom arbeidet i nettverket med veiledning av nyutdannede lærere (både utdanning og selve tiltaket) har høgskolene og universitetene samarbeidet. Samarbeidsgruppene har vært regionalt sammensatt og er ikke veldig forskjellig fra de regionene som er opprettet i forbindelse med ny lærerutdanning. Nettverket har gjennom nettverksamlinger, oppfordret og lagt til rette for samarbeid om kvalitet og gjennomføring av utdanningen i nye regionene. Som tidligere nevnt tilbys det per i dag veilederutdanning for mentorer i alle lærerutdanningsregioner.

Utvikle rammer for veilederutdanning av mentorer

Arbeidsgruppens mandat var å utvikle rammer for utdanningen. Gjennom oppdragsbrev 33-09 var følgende retningslinjer for studietilbudet gitt:

- Veilederutdanning for mentorer skal gis som et videreutdanningstilbud for lærere, og utformes slik at den egner seg som deltidsstudium ved siden av arbeid som lærer innefor en ramme på inntil 30 studiepoeng
- Lærerutdanningsinstitusjonene bes om å utarbeide forslag til innhold, organisering og læringsmål overfor den nasjonale arbeidsgruppen. Et praksiselement bør inngå.
- Arbeidet innrettes mot et tilbud som kan tilpasses et videre veiledningspedagogisk fagfelt
- Erfaringer høstet gjennom den eksisterende ordningen legges til grunn for veilederutdanning for mentorer
- Veiledning av nyutdannede skal også gjøres gjeldene for lærere i barnehager fra høsten 2011. Prosjekter som også omfatter disse, og mottar støtte i arbeidet med veilederutdanning for mentorer, bør være med å legge til rette for dette

Arbeidsgruppa har laget sitt forslag ut fra disse retningslinjene.

---

¹ Gjems 2007: 154

Arbeidsgruppens medlemmer

Tove M. Thommesen – Utdanningsdirektoratet (leder)

Brit Hanssen - Universitetet i Stavanger og medlem av rammeplanutvalg for praksis

Ingrid Maria Denk – Nasjonalt råd for lærerutdanning

Eva Bjerkholt – Høgskolen i Telemark og leder for Nettverk for veiledning av nyutdannede lærere

Berit Katrine Hansen – Utdanningsdirektoratet

Arbeidsgruppen har hatt 6 heldagsmøter: 7., 18. 21. og 29. januar og 1. og 15. mars. Mellom møtene har det vært individuelt arbeid og e-postutveksling

Veilederutdanning for mentorer på institusjonsnivå

Hver lærerutdanningsinstitusjon skal med utgangspunkt i de nasjonale rammene for en veilederutdanning for mentorer lage en lokal programplan. Med forankring i felles mål for hele studiet og de fire hovedtemaene som skal være gjennomgående i hver enhet, skal det utarbeides læringsutbytteformuleringer i samsvar med kvalifikasjonsrammeverket. Innen hvert hovedtema skal det utarbeides læringsutbytteformuleringer i kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse.

Programplanen skal beskrive på hvilken måte veilederutdanningen er organisert og hvordan progresjon innen og mellom ulike studietilbud/utdanningsmoduler og tema er ivaretatt.

Arbeidsmåter, arbeidskrav og vurdering for de ulike studietilbudene skal være konsistente med læringsutbytteformuleringene. Det forutsettes at lokale programplaner synliggjør elementer av praktisk arbeid med veiledning av nyutdannede lærere. Dersom studenten ikke er veileder for nyutdannede på det gitte tidspunktet, kan dette erstattes med veiledning av studenter eller kollegaer.

Den lokale programplanen skal vise hvordan samarbeidet mellom mentorer, nyutdannede lærere og utdanningsinstitusjon ivaretas. Dette arbeidet skal sikre intensjonene om en profesjonsrettet, integrert og forskningsbasert veilederutdanning. Samtidig skal planen vise til hvilke parter som er ansvarlige for hva i samarbeidet.

I institusjonenes programplaner, der noen av temaene er felles med andre videreutdanninger i veiledning, må dette tydeliggjøres for de ulike utdanningene både når det gjelder innhold, læringsutbytteformuleringer, arbeidskrav og vurdering.

Forslag til rammer for studiet

Innledning

Lærerutdanningen kvalifiserer til læreryrket, men det er sider ved lærerarbeidet som erfares og læres best i selve yrkesutøvelsen. Denne videreutdanningen legger derfor vekt på å utdanne mentorer som kan tilby systematisk og kvalifisert veiledning, som bidrar i nyutdannede lærere sin profesjonsutvikling.

Formål

Studiet skal bidra til kvalifisering av lærere som skal være mentor for nytilsatte nyutdannende lærere i barnehage, grunnskole og videregående opplæring. Veiledning skal stå sentralt i studiet. Mentorene skal være en profesjonell støtte i de nyutdannedes utvikling av læreridentitet i et krevende og komplekst yrke.

Omfang

Rammene er laget for 30 studiepoeng som eventuelt kan deles opp i to moduler à 15 studiepoeng.

Opptakskrav

Det kreves godkjent utdanning (minst 3 år) som barnehagelærer, grunnskolelærer eller lærer i videregående opplæring. I særlige tilfeller kan opptak foretas på grunnlag av realkompetanse. Opptak etter realkompetanse foretas av lærerutdanningsinstitusjonen i samråd med barnehage-/skoleeier. Det kreves minst 3 år praksis som lærer etter endt utdanning.

Læringsutbytte

Læringsutbytte er formulert med utgangspunkt i kvalifikasjonsrammeverket. Etter fullført utdanning har studenten oppnådd:

- kunnskap om profesjonell utvikling og utfordringer knyttet til overgang fra utdanning til yrke
- kunnskap om veiledning, kommunikasjon og samspill
- kunnskap om læring og innovasjon
- ferdigheter i å planlegge, begrunne, gjennomføre og kritisk analysere og diskutere veiledning, kommunikasjonsprosesser og læringsprosesser
- ferdigheter i å støtte og utfordre de nyutdannede lærerne på de sakene, temaene eller utfordringene de nyutdannede ber om veiledning på
- generell kompetanse i å kunne kritisk reflektere over veiledningens bidrag til nyutdannede læreres profesjonelle utvikling
- generell kompetanse i å kunne kritisk reflektere over veiledning som bidrag til innovasjon og fornyelse av barnehagen og skolens virksomhet
- generell kompetanse i å vurdere og bruke relevante forskningsresultater som grunnlag for en kvalifisert veiledning

Innhold

Innholdet i utdanningen er ordnet i fire temaer. Veiledning som læringsaktivitet skal være gjennomgående i alle temaene. Temaene står i uprioritert rekkefølge, og vil delvis kunne være integrert i hverandre. Lokale programplaner må tydeliggjøre temavalg,

progresjon og vekting. Temaene skal samlet sette fokus på innholdet og etiske perspektiver i veiledning av nyutdannede lærere.

- **Veiledning, kommunikasjon og samspill.**
Temaene skal bli belyst og kritisk analysert både teoretisk og praktisk.
- **Læring og lærerarbeid.**
Temaene skal bli belyst og danne utgangspunkt for kritisk analyse og refleksjon over eget og andres lærerarbeid.
- **Organisasjon, kultur og innovasjon.**
Temaene skal bli belyst og danne et utgangspunkt for kritisk analyse og refleksjon i veiledning.
- **Profesjonskunnskap.**
Temaet skal belyse den nyutdannede som profesjonsutøver, utvikling av profesjonsidentitet og deltakelse i profesjonelle læringsfellesskap. Det skal også danne et utgangspunkt for kritisk analyse og refleksjon i veiledning.

Praksis

Det er et krav å synliggjøre et praksiselement i studiet. Dette gjelder i begge modulene dersom studiet deles opp. Praksis skal være veiledet og inngå som et av arbeidskravene. Praksis skal primært gjennomføres på arbeidsplassen med de nyansatte nyutdannede lærerne, men kan også gjennomføres som veileder for kolleger, studenter. Utdanningsinstitusjonen skal i samarbeid med eier legge til rette for veiledet og vurdert praksis.

Arbeidsmåter

Studiet skal preges av deltakende og varierte arbeidsmåter og bidra til kvalifisering av mentorer slik at de kan utføre veiledningsoppgaver til beste for nyutdannede lærere.

Arbeidskrav

Arbeidskrav skal omfatte både teoretiske og praktiske arbeider.

Litteratur

Litteraturen skal være relatert til nyere forsknings- og erfaringsbasert teori og inneholde både norske og internasjonale tekster. Litteraturen skal relateres til læringsutbytteformuleringene. Litteratur skal inneholde både felles og selvvalgte tekster.

Avsluttende vurdering

Studiets og programplanenes læringsutbytteformuleringer danner grunnlag for hva som skal dokumenteres i avsluttende vurdering. Det skal være avsluttende vurdering med bestått karakter. Dersom studiet er delt opp i moduler, skal hver modul ha avsluttende vurdering.

Fritak/innpassing

Elementer fra andre relevante utdanninger kan innpasses som deler av dette studiet. Retningslinjer for innpassing inngår som del av programplanen. Videre kan studiet innpasses i andre studier for lærere med veiledningsoppgaver for studenter i lærerutdanningene og lærere med andre veiledningsoppgaver i barnehage, grunn- og videregående opplæring.